

Forfølgelse på grunn av religion

Persecution on religious grounds

**Rapport fra seminar 7. mars 2002, Oslo
Report of a seminar, Oslo, 7 March 2002**

Forum 18, Flyktingerådet, Mellomkirkelig råd (for Den norske kirke), Amnesty International Norge,
Den norske Helsingforskomité, Norsk Organisasjon for Asylsøkere.

Forum 18
Postboks 6663
Rodeløkka
N-0502 Oslo
NORWAY

www.forum18.org

Innholdsfortegnelse

INNHOLDSFORTEGNELSE	2
INNLEDNING	3
OM FOREDRAGSHOLDERNE	4
DIETRUN GUNTHER	4
DR. JURIS TERJE EINARSEN	4
ADVOKAT ARILD HUMLÉN	4
NEMNDLEDER HEIDE LINDSJØRN	4
PROTECTION OFFICER DIETRUN GUNTHER, UNHCR STOCKHOLM: UNHCR'S POSITION ON RELIGIOUS PERSECUTION	5
DR. JURIS TERJE EINARSEN: RELIGIONSFRIHET, MENNESKERETTER OG ASYLRETT	9
ADVOKAT ARILD HUMLÉN: RELIGIONSFRIHET SOM GRUNNLAG FOR PRAKSIS I NORGE .	11
NEMNDLEDER HEIDE LINDSJØRN: FORFØLGELSE PÅ GRUNN AV RELIGION – EN REDEGJØRELSE FOR UTLENDINGSNEMNDAS PRAKSIS	12
ANTALL SAKER	12
TYPE SAKER	12
BEHANDLINGSFORM	12
RESULTAT	12
LANDKUNNSKAP	13
KRIMINELLE HANDLINGER SOM HJEMLANDET HAR EVNE OG VILJE TIL Å BESKYTTE MOT	13
İRAN - KONVERTERING	14
LAGMANNRETTSKJENNELSE İRAN – KONVERSİON FRA İSLAM TIL JEHOVAS VİTNER	17
SPØRSMÅLSRUNDEN	18

Innledning

"Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

Artikkel 18 av Verdenserklæringen om menneskerettighetene.

En av innvendingene som har blitt rettet mot norsk praktisering av flyktningbegrepet i artikkel 1 A av FNs Flyktningkonvensjon av 1951, er at blant de fem konvensjonsgrunnene, er det nesten bare forfølgelse på grunn av politisk overbevisning som har blitt anerkjent. Dette har til og med nedfelt seg i den ordinære språkbruken, *politisk asyl*. De andre fire konvensjonsgrunnene: rase, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe og religion, kan synes å ha vært marginalisert i myndighetenes anvendelse av konvensjonen.

I løpet av det halvdagsseminaret som ble avholdt i Oslo i mars 2002, tok vi for oss én av disse konvensjonsgrunnene, nemlig forfølgelse på grunn av religion, som kan gi inntrykk av være den konvensjonsgrunnen som kanskje i sterkest grad har glimret med sitt fravær i norsk praksis. Organisasjonenes ønske var å forsøke å belyse hvem man kan tenke seg kan og bør få beskyttelse etter denne konvensjonsgrunnen, og hvordan norsk praksis har forholdt seg til disse.

Innledningsvis er det viktig å fremheve at religion bør omfatte både teistisk, ikke-teistisk og ateistisk tro,¹ med andre ord både – for å ta ytterpunktene som eksempler – forfølgelse av troende innen en ateistisk stat og forfølgelse av ateister innen en religiøs stat. Med andre ord kan forfølgelse på grunn av religion på den ene siden være med utgangspunkt i asylsøkerens religiøse tro, eksempelvis ahmadiyya i Pakistan og baha'i og kristne konvertitter i Iran, og på den andre siden med utgangspunkt i et ønske om ikke å tilpasse seg et lands religiøse tros- og regelsystem, eksempelvis ikke-troende eller moderate i tidligere Afghanistan, nåværende Saudi-Arabia og Iran. Det kan likeledes være snakk om fare for forfølgelse fra et samfunn med generelle, konservative trekk, eksempelvis Pakistan eller Iran, eller fra ekstremistiske, ikke-statlige agenter, eksempelvis GIA (Groupe islamique armé) i Algerie, islamistene i Nord-Irak eller konservative bander i Iran.

Man kan her sammenholde artikkel 18 og artikkel 20 i FNs Konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Mens artikkel 18 slår fast retten til religionsutøvelse, pålegger artikkel 20 staten å forby hatske religiøse manifestasjoner som leder til diskriminering, konflikt og vold i samfunnet. Begrepet "religion" i flyktningdefinisjonen må dermed forstås i vid betydning.² I en del av disse tilfellene kan en tilknytning etableres også til andre konvensjonsgrunner, ikke minst politisk overbevisning eller (for eksempel ved kjønnsrelatert forfølgelse innen et konservativt samfunn) medlemskap i en spesiell sosial gruppe.

¹ Guy S. Goodwin Gill: *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, Oxford 1998; side 44-45.

² Terje Einarsen: *Retten til vern som flyktning*, Cicero Publishers, Bergen 2001; side 341.

Om foredragsholderne

Dietrun Gunther

Regional Protection Officer, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Regional Office for the Baltic and Nordic Countries, Stockholm.

Dr. juris Terje Einarsen

Tidligere førsteamanuensis ved Universitetet i Bergen, nå lagdommer ved Gulating lagmannsrett. Tok sin doktorgrad på avhandlingen *Retten til vern som flyktning* (Cicero Publisher, Bergen 2000).

Advokat Arild Humlen

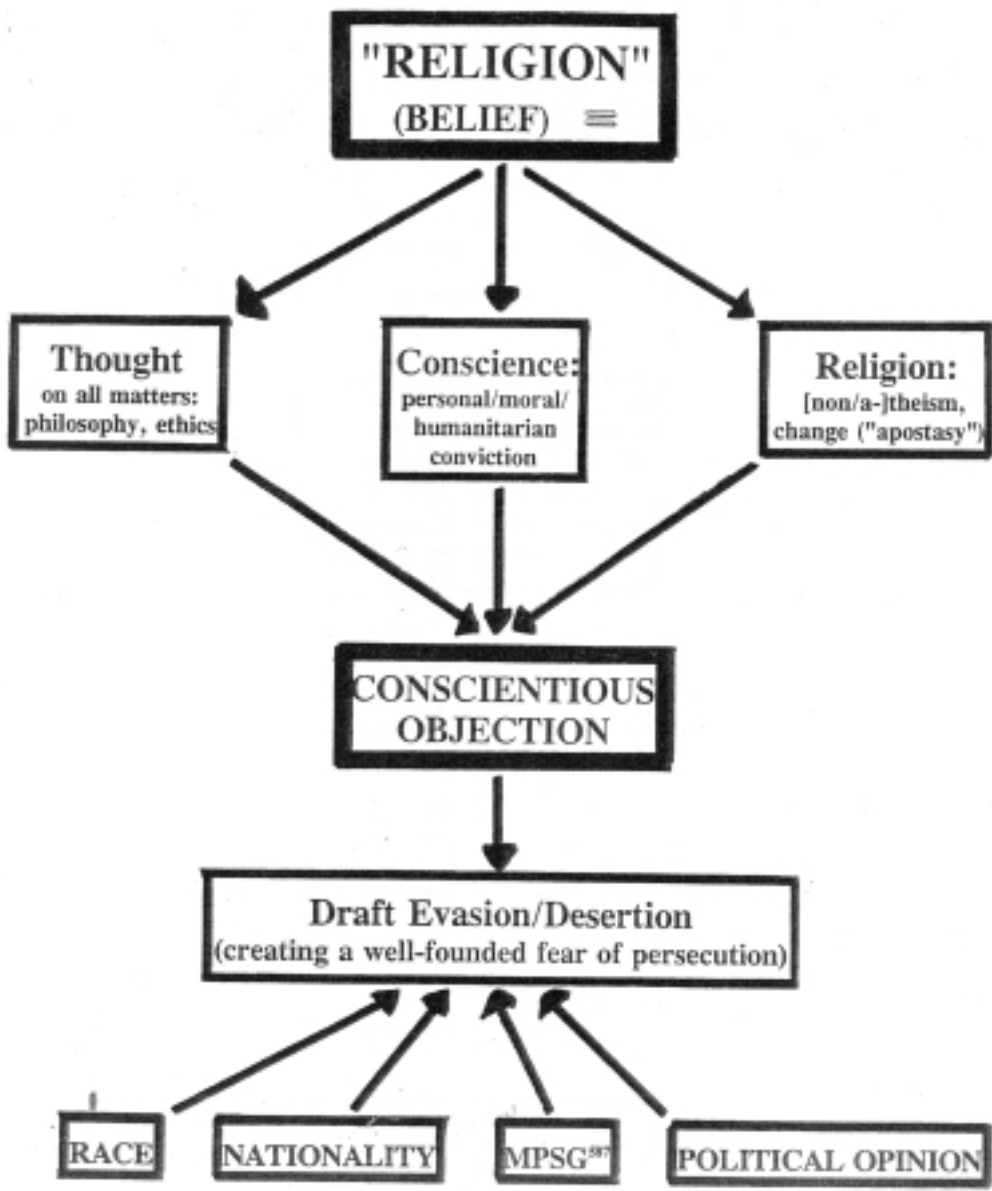
Advokat med mangeårig erfaring innen arbeid med asylrelaterte saker. Ved advokatfirmaet Rieber-Mohn og co., i Oslo.

Nemndleder Heide Lindsjørn

Utlendingsnemnda. Har bakgrunn fra forretningsjuss.

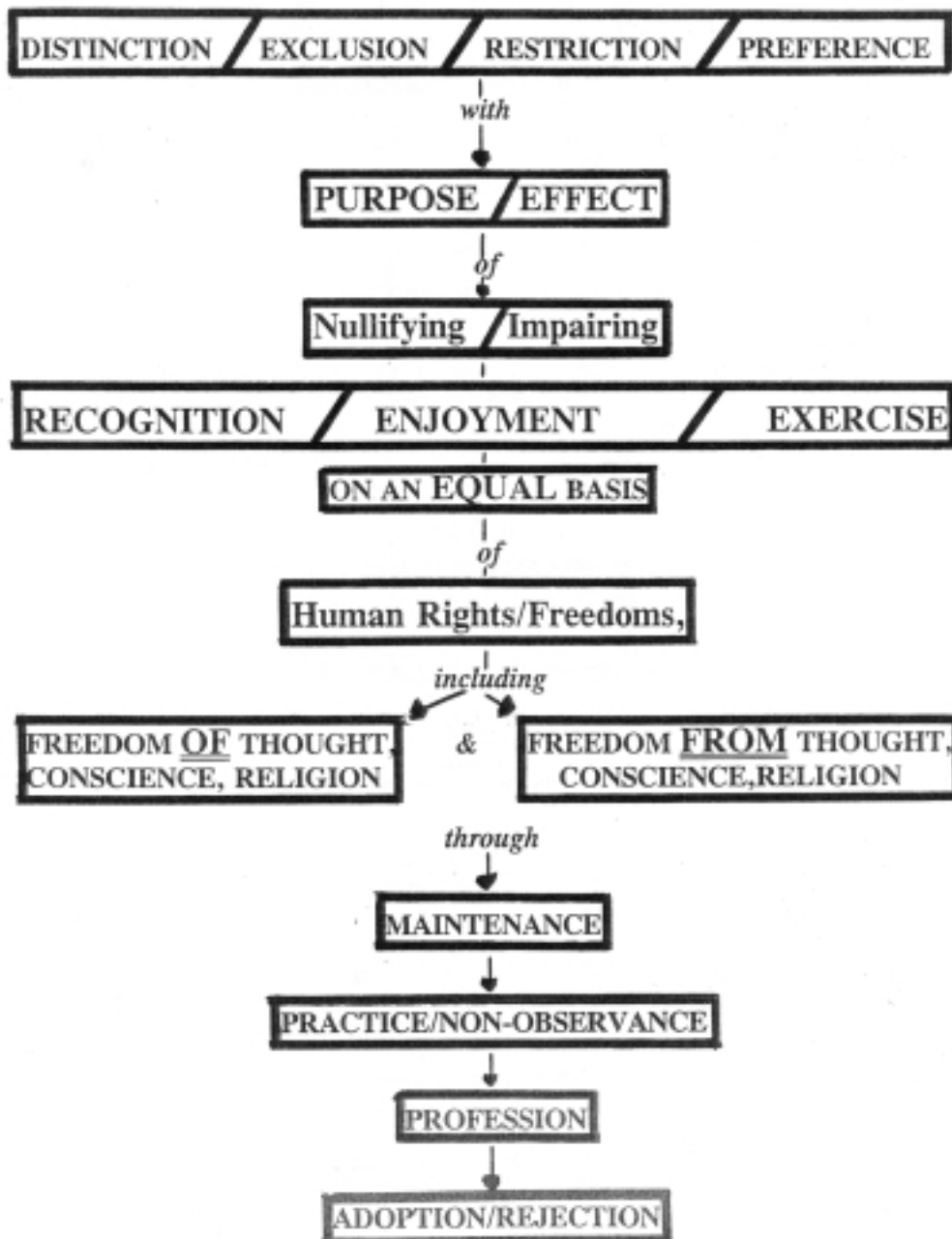
Protection Officer Dietrun Gunther, UNHCR Stockholm:
UNHCR's Position on Religious Persecution

[Full paper not available]

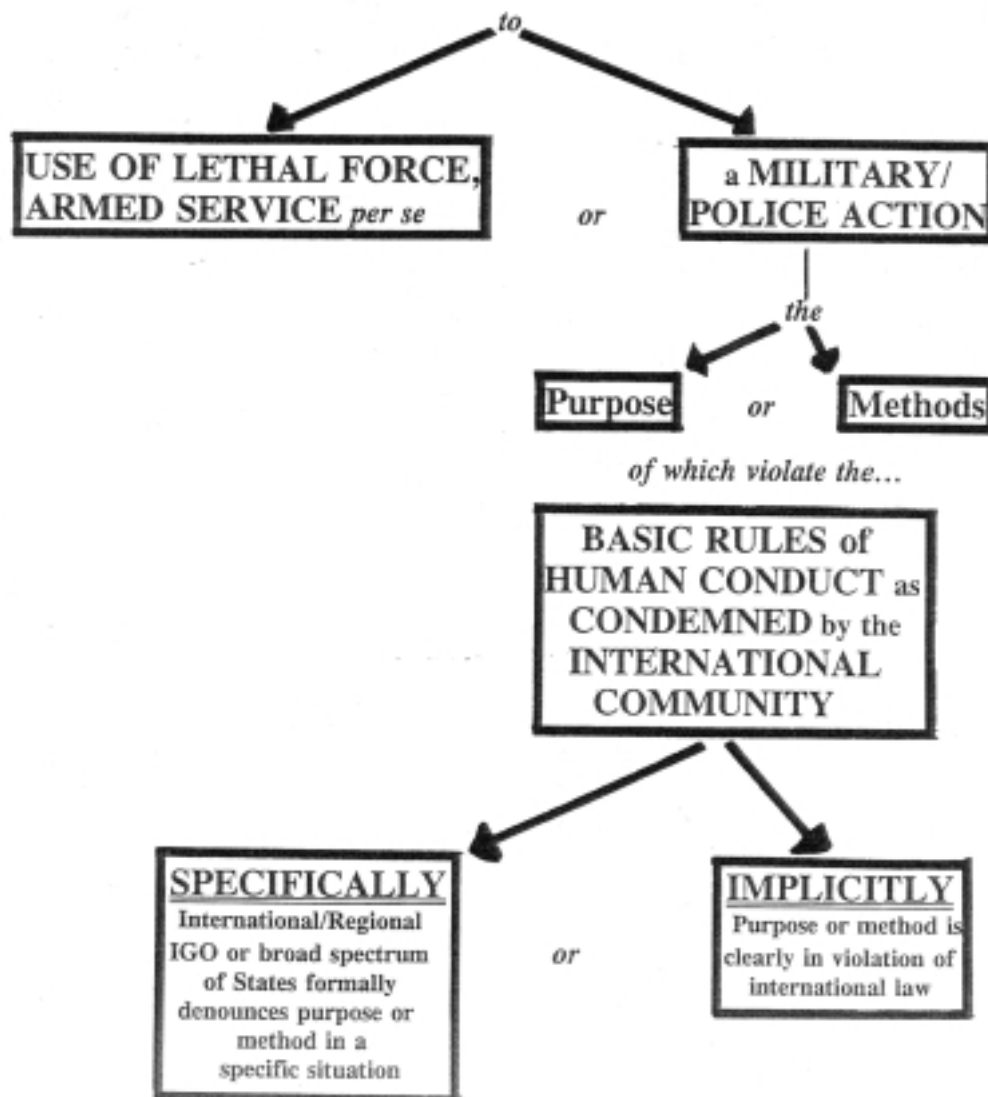

⁸⁷Membership of a Particular Social Group.

"RELIGIOUS" DISCRIMINATION

CONSCIENTIOUS OBJECTION

Dr. juris Terje Einarsen:

Religionsfrihet, menneskeretter og asylrettⁱ

Menneskerettighetene er en sentral del av folkeretten, og omhandler beskyttelse mot handlinger som anses å være uakseptable. Et vern om grunnleggende menneskerettigheter ble gitt i 1948 gjennom The Universal Declaration of Human Rights, en erklæring som var forløperen til Den Europeiske Menneskerettskonvensjon av 1950. EMK er for øvrig inkorporert i norsk lovgivning ved menneskerettighetsloven av 1999.

Allerede i 1948-erklæringen ble retten til å søke asyl og kravet om å få beskyttelse hvis man var forfulgt nedfelt i artikkel 14. Denne rett til beskyttelse ble fulgt opp i flyktningkonvensjonen av 1951, som i artikkel 1A gir en definisjon på hvem som favnes av flyktningbegrepet:

"..well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion".

Hvorfor har man spesifisert forfølgelsesgrunnene? Årsaken til at flyktningbegrepet fikk dette innholdet er et resultat av at utformingen var erfaringsbasert. Forfølgelse har funnet sted i lang tid og nevnte vilkår har vist seg å være de mest sentrale forhold som har medført et behov for beskyttelse. Det er ikke meningen at artikkel 1A skal være uttømmende, også andre forhold enn ovennevnte kan medføre at forfølgelse i konvensjonens forstand finner sted. Forfølgelse på bakgrunn av "religion" er altså en av flere mulige grunner til at man skal kunne favnes av flyktningbegrepet i artikkel 1A. I praksis vil vilkårene flyte over i hverandre.

Et eksempel på at det har funnet sted religionsforfølgelse i nåtidens Europa er den behandling muslimer i Bosnia ble utsatt for etter 1992.

Man finner ingen definisjon av "religion" i flyktningkonvensjonen, men begrepet er utdypet i erklæringen av 1948 artikkel 18, og i artikkel 18 i Konvensjonen om sosiale og politiske rettigheter. Her stadfestes at *"everyone shall have the right to freedom of thought, conscience and religion"*. Dette er også rettigheter som i praksis glir over i hverandre.

Man skal ha frihet til å utøve religiøs virksomhet, men også frihet fra religion, det vil si frihet fra religiøs tvang. Et viktig moment i så måte er dog at ethvert inngrep i religionsfriheten ikke trenger være i strid med konvensjonen, inngrepet kan nemlig være nødvendig for å ivareta andre rettigheter.

Vi har ulike former for forfølgelse grunnet religion. Det kan være forfølgelse på grunn av individuell overbevisning, eksempelvis medlemskap i et religiøst samfunn som er forbudt. Men også personer tilhørende bestemte trossamfunn blir utsatt for diskriminering, for eksempel i arbeidslivet.

Konvertering mellom religioner anses å være en menneskerettighet, jfr. 1948-erklæringen artikkel 18. Et slikt skifte av tro danner ofte grunnlag for forfølgelse, spesielt der stat og religion er knyttet sammen.

Selve forfølgelsen kan skje av myndighetene direkte, men også det at myndighetene ikke griper inn mot overgrep vil kunne være forfølgelse i flyktningkonvensjonens forstand. Et annet kriterium kommer også inn i vurderingen av om det foreligger forfølgelse, nemlig det at det må være en reell fare for at risikoen materialiserer seg. Det sentrale er altså hvilken situasjon søker vil møte hvis han repatrieres til

hjemlandet. Man må huske på at det må være snakk om alvorlige overtredelser for at forfølgning finner sted og i praksis er dette en vanskelig grensedragnings. Så lenge forfølgelsen er omfattende, vil også store grupper av mennesker kunne regnes som flyktninger, noe muslimer fra deler av Bosnia var et eksempel på.

Det er ikke nødvendigvis bare den objektive status som er viktig, man må også se på hvem forfølgeren er. Søkers faktiske overbevisning vil således ikke alltid være avgjørende, for eksempel i de tilfeller der man blir tillagt en religion av hjemlandets myndigheter. Her vil søker kunne risikere forfølgelse ved utsendelse, fordi hjemstaten tror søker sympatiserer med en religion som er forbudt i landet.

Det foreligger ulike kategorier der forfølgning grunnet religion kan finne sted. På den ene side har man grupper som ved væpnede handlinger bryter internasjonal rett. Hvorvidt desertører fra en slik gruppe omfattes av flyktningbegrepet, avhenger av den straff de vil møte ved retur, men utgangspunktet er at de anses å være flyktninger. Det er også slik at personer som deltar i slike handlinger kan bli ekskludert fra å bli sett på som flyktning i konvensjonens forstand. Hva med desertører som tilhører grupper som ikke krenker menneskerettighetene? Spørsmålet blir om den straff de vil møte ved en retur er uforholdsmessig.

Litt om flyktninger "sur place". En objektiv endring i hjemlandet, for eksempel at myndighetene begynner med religionsforfølgelse, vil kunne danne grunnlag for beskyttelse. Mer omstridt er de tilfellene der det er søkers oppreden i utlandet som er bakgrunnen for det beskyttelsesgrunnlag som påberopes, for eksempel at søker konverterer til kristendommen. Betenkeligheten her vil jo være søkers mulighet til å misbruke asylinstituttet ved å konvertere kun for å få opphold. Det er blitt hevdet at for å få opphold så må handlingene som søker foretar seg hjemme i Norge være en fortsettelse av det søker foretok seg i hjemlandet (bro-teorien). Jeg er av den oppfatning at man ikke nødvendigvis kan stille et slikt krav og at det sentrale spørsmålet uansett blir søkers reelle behov for beskyttelse.

Advokat Arild Humlen:

Religionsfrihet som grunnlag for praksis i Norge

Spørsmålene Humlen tok for seg var for det første i hvilken grad forfølgelsen i seg selv tilfredsstillende flyktningkonvensjonen krav, deretter kryssningen mellom menneskerettigheter og flyktningkonvensjonen når det gjelder problematikken rundt religion.

Først kan man se på statistikken over personer som har fått innvilget asyl i Norge de siste årene. I 1987 fikk 271 personer (9,3 %) innvilget asyl, mens tallene i 1996 var markant lavere, med kun 6 (0,25 %) asyl. Tilsvarende statistikk etter 1996 viser at Norge fortsatt ligger på under 1 % innvilgelser. En undersøkelse blant 38 land foretatt av UNHCR i 2001 viste at i Norge og Finland får under en prosent av søkerne innvilget asyl. Dette er langt under gjennomsnittet på 12 %. I England behandles 110 000 asylsøknader hvert år, hvilket er langt flere søknader enn vi har i Norge. Mengde beskyttelse kan altså ikke være grunnen til at Norge ligger så langt bak når det gjelder antall innvilgede asyl.

Dette viser at Norge er i utakt med seg selv, med resten av Europa og med flyktningkonvensjonen som sådan.

Hva er så årsaken til de store forskjeller mellom Norge og resten av Europa?

Etter konvensjonen karakteriseres man som flyktning når visse vilkår er oppfylt, og meningen er at det nasjonale skjønnet skal minimaliseres. I Norge har man derimot en sterk nasjonalisering når det gjelder fortolkningen av flyktningkonvensjonen, noe som medfører at Norge ligger langt lavere enn resten av Europa vedrørende innvilgelse av asyl. I 1991 introduserte Høyesterett et skille mellom konvensjonens senter og randsone, hvor det ble uttalt at å avgjøre hva som ligger innenfor konvensjonens randsone tilhører det nasjonale skjønn. Jeg er av den oppfatning at Høyesterett her har tillagt den norske fortolkningen for stor vekt. Hvis man favner av flyktningbegrepet i artikkel 1A så skal man få beskyttelse, konvensjonen legger ikke opp til en slik todelt forståelse som Høyesterett har gitt uttrykk for.

En annen årsak til at Norge har så få innvilgelser sammenlignet med resten av Europa er at vi stiller strengere krav til dokumentasjon og strengere krav til bevisbyrde før det gis asyl. Terskelen for utsendelse bør med andre ord heves, slik at man ikke sender noen tilbake til et land der risikoen for å bli utsatt for forfølgelse er tilstede.

Norge anerkjenner et behov for beskyttelse der det er staten som er forfølger, eller der det er en organisasjon som på vegne av staten utsetter asylsøkeren for forfølgelse. Men hva med de tilfeller der søker blir forfulgt av andre grupperinger i hjemlandet og myndighetene ikke griper inn og gir beskyttelse? Her sier Norge at dette ligger utenfor flyktningkonvensjonens beskyttelsesområde. Men vurderingen må jo omhandle den reaksjon en søker kan bli utsatt for ved retur til hjemlandet, hvis den er alvorlig nok så foreligger det et asylgrunnlag.

Hva med straff for å tilhøre en religiøs gruppering? EMK artikkel 9 favner ikke et slikt tilfelle, men denne type tilhørighet favnes av flyktningkonvensjonen. Norske myndigheter stiller her gjennom sin nasjonalisering av konvensjonen et krav til virksomhet, mens konvensjonen selv bare sier "opinion".

Nemndleder Heide Lindsjørn:

Forfølgelse på grunn av religion – en redegjørelse for Utlendingsnemndas praksis

Jeg har fått i oppgave her å innlede om Utlendingsnemndas praksis. Nemnda er et domstolslignende klageorgan som behandler klager over Utlendingsdirektoratets vedtak, bl.a. klager på avslag på søknad om asyl. Nemnda ble opprettet 1. januar 2001. Fordi nemnda er så ung var jeg spent på om jeg ville finne nok saker til i det hele tatt å kunne si noe om nemndas praksis når det gjelder religiøs forfølgelse. Det jeg kan si er at det ikke foreligger noen praksis av tyngde, dvs. med en tung rettskildemessig vekt for fremtidige saker. Til det er sakene for få og for forskjellige.

Antall saker

Jeg har funnet 13 saker som gjelder klage på avslag i UDI og 1 begjæring om omgjøring av Justisdepartementets vedtak. 11 av klagesakene ble behandlet i fjor (15 når ektefelle med identiske anførsler regnes med). Disse utgjorde godt under ½ prosent av antall klager som ble behandlet dette året (4407).

Type saker

5 av klagesakene gjelder iranske borgere. 4 av disse gjelder konvertering fra islam til kristendom. Den femte Iran-saken gjelder 1 kristen armener. 1 klage fra Jordan gjelder konvertering islam-kristendom. 3 av sakene var jøder fra henholdsvis Russland, Litauen og Ukraina, og 1 av sakene et ektepar fra Bulgaria hvor mannen var kristen, og kvinnen muslim. En bahai fra Ukraina. Muslim fra Kosovo giftet seg med en katolsk kvinne. En fra Bulgaria som var tilknyttet den såkalte Moon-sekten.

Behandlingsform

Mulige behandlingsformer i nemnda er for det første nemndmøte, dvs. at saken behandles av en nemndleder og to nemndmedlemmer. I noen av disse sakene får klager møte sammen med sin advokat. Saker som ikke behandles i nemndmøte behandles av en nemndleder alene, og noen saker er også delegert til sekretariatet, de såkalte åpenbare innvilgelser eller avslag. Når det gjelder de 13 sakene med problemstillinger knyttet til religion, er 5 behandlet i nemnd med personlig fremmøte, 1 i nemnd uten personlig fremmøte, 5 av nemndleder alene, og 2 av sekretariatet. Det vil si at to av sakene er blitt ansett som åpenbart grunnløse. Én disse gjaldt en mann som anførte for asyl at han hadde problemer i hjemlandet fordi han som etnisk muslim var samboer med en tyrkisk muslim. Han skal ved fire anledninger ha blitt overfalt av samboerens fettere. Nemnda ved sekretariatet avsto, og viste i asylvurderingen til at myndighetene i hjemlandet ifølge det opplyste har fulgt opp klagers anmodning om beskyttelse og det ble lagt til grunn at klager også i fremtiden vil kunne få den nødvendige hjelp av bulgarske myndigheter.

Resultat

Felles for alle 13 sakene er at ingen av dem er gitt asyl. Det vil si at en neppe kan trekke noe ut av sakene når det gjelder hva som positivt skal til for å fastslå at det foreligger risiko for religiøs forfølgelse etter

konvensjonen art 1 A. Men de sier mer om hva nemnda i de enkelte tilfeller har ansett for ikke å være tilstrekkelig for at det foreligger risiko for religiøs forfølgelse.

Landkunnskap

Felles for sakene er også at ved vurderingen av om klager vil risikere forfølgelse ved retur, har generell landkunnskap stått sentralt. Det er eksempler på at landkunnskapen har betydning for hva nemnda legger til grunn når det gjelder hva klager eventuelt har opplevd før han eller hun forlot hjemlandet, dvs. at generell landkunnskap er blitt trukket inn når nemnda har vurdert om de opplysninger klager kom med om fortiden er troverdig. Generell landkunnskap har også vært viktig i vurderingen i det enkelte tilfelle når det gjelder hva klager kan forvente ved en fremtidig retur til hjemlandet. Ofte vil disse vurderinger gli litt over i hverandre i den praktiske anvendelse av asyllovgivningen.

At landkunnskapen er viktig gjør at det er vanskelig å trekke slutninger fra nemndpraksis fra et land når en behandler saker fra et annet land, selv om sakene i utgangspunktet har samme "religiøse problemstilling", f. eks. konvertering fra islam til kristendommen.

Kriminelle handlinger som hjemlandet har evne og vilje til å beskytte mot

I flere tilfeller er det klager anfører å ha vært utsatt for og det klager mener han eller hun risikerer å bli utsatt for ved fremtidig retur, av nemnda ansett som kriminelle handlinger som myndighetene i hjemlandet antas å ha tilstrekkelig evne og vilje til å beskytte mot. Bulgaria-saken jeg nevnte, som ble behandlet av sekretariatet som åpenbart grunnløs, er et eksempel på det. Andre eksempler er de tre sakene som gjaldt jøder i henholdsvis Russland, Litauen og Ukraina. I disse sakene kan nok klagers anførsler like gjerne og kanskje helst forstås som anførsler om risiko for forfølgelse som følge av etnisitet og ikke først og fremst som følge av en bekjennelse til jødedommen. Men slik de konkrete anførselene ligger an i sakene sammenholdt med generell landkunnskap, ville det neppe hatt betydning om det formelt kategoriseres under etnisk eller religiøs forfølgelse.

Den første av disse tre sakene gjaldt en enslig kvinne, en enke fra Russland født i 19**. Vedtak i nemnda forelå i april i fjor. Klager skal etter det hun selv har fortalt ha blitt stoppet høsten 199* av en major i kontroll. Ved fremvising av id-kort og pass kom det frem at hun var av jødisk opprinnelse. Majoren kom med skjellsord, noen politimenn slo henne med køller, hun ble påført håndjern, ble anklaget for å være full, og måtte tilbringe natten i en celle hos politiet. På arbeidsplassen hvor hun hadde jobbet i 10 år skal hun ha blitt verbalt trakassert, blitt kroppsvisitert og måtte fremvise id-kort da det i 199* ble kjent at hun var jødisk. Det ble skrevet slagord på en av hennes to biler. Direktøren foreslo for henne å si opp jobben frivillig. Også fabrikkens bussjåfør skal ha trakassert henne. Han skal ha oppsøkt henne hjemme flere ganger hvor han skal ha trakassert henne verbalt og slått henne. Noen satte fyr på hennes garasje slik at hennes to biler ble skadet. Hun skal etter det opplyste ha anmeldt bussjåføren og brannen til politiet.

UDI avsto søknaden. I sin begrunnelse når det gjelder asylspørsmålet viser UDI bl.a. til at hun etter det opplyste ikke har profilert sin jødiske bakgrunn, og direktoratet betviler at hun ble utsatt for slike reaksjoner som hun har anført. Hun fastholdt sin forklaring i klagen. Saken ble behandlet i nemnd med personlig fremmøte. Av vedtaket synes å fremgå at det ikke fremkom nye opplysninger av betydning i nemndmøtet. Nemnda kom enstemmig til at det ikke var grunnlag for asyl. Nemnda la til grunn at det finnes antisemittiske holdninger i Russland, og at personer har blitt og fortsatt blir trakassert pga sin jødiske opprinnelse. Og nemnda bemerket at forfølgelse fra andre enn myndighetene kan danne grunnlag for asyl, men med bakgrunn i situasjonen i Russland, la nemnda til grunn at beskyttelse kan

søkes hos de russiske myndigheter. Nemnda fant med samme begrunnelse at ul §15 ikke var til hinder for retur.

Når det gjaldt spørsmålet om opphold på humanitært grunnlag delte nemnda seg i et flertall og et mindretall. Flertallet, nemndleder og ett nemndmedlem, mente at det ikke forelå sterke menneskelige hensyn. Flertallet la til grunn at hun har hatt traumatiske opplevelser i hjemlandet, og at hun som følge av at hun er jøde og enslig kvinne kan ha det vanskeligere enn jøder generelt. Samtidig la flertallet til grunn at hun vil ha muligheter til å etablere seg på andre steder i Russland, og at selv om hun er jøde vil hun ikke være utestengt fra arbeidsmarkedet. Flertallet mente også at de problemer hun har hatt på hjemstedet synes å være langt mer uttalte enn det som normalt vil være tilfelle dersom hun oppholder seg andre steder, og fant ikke grunn til å tro at hun ville oppleve lignende overgrep andre steder i Russland, eller at hun som jøde vil bli nektet beskyttelse fra myndighetene.

Mindretallet – ett nemndmedlem – mente at det forelå sterke menneskelige hensyn som tilsa at klager burde få opphold. Mindretallet viste til den manglende rettsikkerheten i Russland, og ingen kan, mente mindretallet, med henvisning til at hun var kvinnelig jøde, garantere for hennes sikkerhet ved retur.

Ukraina-saken og Litauen-saken ligner på denne saken når det gjelder anførsler om hva klager skal ha blitt utsatt for. Ukraina-saken, som gjaldt en familie, ble avslått av nemndleder alene, og Litauen-saken, som gjaldt en halvt jødisk ung mann, ble avslått i sekretariatet.

Jeg forstår alle tre sakene slik at nemnda la til grunn at det klager ville risikere ved retur var å anse som kriminelle handlinger som hjemlandet hadde vilje og evne til å beskytte mot, og at det dermed ikke forelå risiko for forfølgelse som ga rett til asyl i asylovgivningens forstand.

Iran - konvertering

Jeg vil før jeg avslutter redegjøre for nemndas Iran-saker som gjelder spørsmål om konvertering fra islam til kristendommen. Som nevnt dreier det seg om fire klagesaker. Det er altså mer enn én sak, og en kan vel kanskje si at disse samlet utgjør en praksis, om ikke tung, dvs. at de ikke bare er å anse som enkeltstående avgjørelser som taler for seg alene.

Alle sakene ble avslått. Tre saker gikk for nemnd med personlig fremmøte, én ble avgjort av nemndleder alene. To av disse sakene gjaldt tilfeller hvor klager anførte å ha konvertert i Iran før ankomst til Norge.

Sak 1

Nemndmøte med personlig fremmøte. Ikke medhold. Enstemmig. Vedtak i juni i fjor. Konvertering fra islam til kristendommen. Klager anfører å ha bistått to andre med å konvertere under militærtjeneste. Fikk undervisning i islam. Satt under press om å konvertere tilbake. Hjulpet til med å få Salman Rushdies Sataniske vers til Iran. I asylintervjuet svarer han etter nemndas oppfatning lite overbevisende på vesentlige spørsmål om den kristne tro til tross for at han viste interesse allerede i 199*, og at han og andre familiemedlemmer skal ha konvertert allerede i januar 199*. Han ble konfrontert med dette i nemndmøtet og forklarte da at han under politiavhøret var forkjølet, tolken var dårlig, politiet var stresset. Han ble i nemndmøtet også spurt om hvorfor han ikke hadde kommet med disse opplysningene tidligere. Han svarte at han hadde sagt det til advokaten. Advokaten kunne i møtet ikke huske dette.

Nemnda mente etter vurdering av opplysninger som fremkom i nemndmøtet sammenholdt med tidligere gitte opplysninger at det ikke var troverdig at klager hadde konvertert i Iran. Betydningen av påstått bistand overfor andre i militæret til å konvertere falt derfor bort som problemstilling. Det kan

kanskje hevdes at denne gangen ble ikke klagers sak styrket gjennom muligheten til å få møte i nemnda for å forklare seg.

Med bakgrunn i klagers forklaring i nemndmøtet, fant heller ikke nemnda det sannsynliggjort at klager hadde smuglet Sataniske vers. Nemnda viste særlig til at hans forklaring om hvordan han hadde klart å stikke av fra sikkerhetspolitiet ikke fremsto som troverdig.

Han ble døpt i Pinsekirken i Norge. Nemnda anså at konvertering i Norge ikke er tilstrekkelig for å anses forfulgt. Begrunnelse:

”Nemnda legger til grunn at klageren har konvertert i Norge. Det er imidlertid ikke grunn til å anta at dette i seg selv kan utsette klageren for fare for forfølgelse i Iran. Det finnes flere tusen konvertitter i Iran, og mange av disse er medlem av aktive kirkesamfunn. Fra Iran er det flere informasjonskanaler, som norsk utenrikstjeneste, menneskerettighetsorganisasjoner, kirkesamfunnene selv mv. Fra de siste år foreligger det ingen rapportering på alvorlige overgrep mot menige konvertitter, hvilket nemnda mener ville vært påregnelig dersom det er forbundet med reell forfølgelsesfare å konvertere. De mest utsatte synes å være prester, forstandere og aktivt utadrettede misjonerende.”

Sak 2

Den andre saken, som også gjaldt anførsler om konvertering i Iran fra islam til kristendommen, ble avslått av nemndleder alene. Spørsmål om klagers troverdighet sto også i denne saken sentralt. Vedtak i juni i fjor. Klager anførte at etter at han kom til Norge hadde han fått opplysninger om at myndighetene i Iran visste om at han hadde konvertert i Iran og at de nå var ute etter han. Han skulle ha blitt døpt i et kirkesamfunn i Teheran. Nemnda mente at det ikke var troverdig at han hadde konvertert i Iran. Gjennom verifisering hadde man fått opplyst av prest ved kirken hvor dåp skulle ha skjedd, at siste dåp fant sted i 1995, den gang var det ikke en iransk borger som var døpt. Kirken hadde ikke omgang med iranske statsborgere i religiøs sammenheng. Alle iranere som henvender seg for konvertering blir avvist. Etter at klager ble konfrontert med dette, endret han forklaring. Konverteringen skulle ha skjedd på en skole i det samme kirkesamfunnet. Adressen som ble oppgitt var den samme som kirkens adresse. Ingen skole var derimot tilknyttet den. Nemnda fant det ikke troverdig at klager har konvertert i Iran, og spørsmålet om asyl som følge av konvertering i hjemlandet falt derfor bort. Heller ikke i denne saken kunne klager svare på vesentlige spørsmål om kristendommen.

Klageren ble heller ikke ansett som flyktning som følge av konvertering i Norge. Det forelå ikke opplysninger i saken som tilsa at klager ville være mer utsatt enn konvertitter generelt i Iran.

Også to saker som gjelder konvertering i Norge:

Sak 3

Den første av disse to sakene, som begge gikk i nemnd med personlig fremmøte, gjaldt en gutt født i 198*, det vil si at han var mindreårig. Han kom til Norge på visum sammen med sine foreldre for å besøke søster som bor i Norge. Foreldrene reiste tilbake til Iran. Klager ble igjen i Norge og søkte asyl. Grunnlaget for søknaden var at det var vanskelig å komme inn på universitet i Iran, og at han og medelevene ble slått av lærer og rektor. Han fikk avslag av UDI. I klageomgangen anføres at han er blitt kristen etter at han kom til Norge. Han er blitt døpt og straffen for såkalt apostasi i Iran er dødsstraff. På grunn av sin religiøse overbevisning, vil han ikke klare å delta i religiøse aktiviteter på skolen og ellers i samfunnet. I nemndmøtet anførte klager at selve konverteringen var straffbar i Iran, og bare det forhold at noen konverterte var tilstrekkelig til å kunne begrunne asyl. Det ble vist til at det er et strengt regime i Iran og at det var en risiko for at klager ville være blant de som ville bli forfulgt.

En enstemmig nemnd tok ikke klagen til følge. Når det gjaldt spørsmålet om asyl uttalte nemnda:

”Kristendommen er en akseptert religion i Iran. Det å være kristen er i seg selv ikke noe som kan medføre at man blir forfulgt. Nemnda legger til grunn at det ikke er lov for muslimer å frafalle islam (apostasi) og konvertere til andre religioner, og at apostasi kan medføre straff. Straff for frafall er ikke direkte regulert i iransk straffelov, men straff vurderes i forhold til tradisjonell islamsk lov og utlegninger fra religiøse autoriteter. I forhold til religiøs myndighetsalder, som i Iran er 15 år for gutter, vil klager uansett ikke kunne straffes for å ha latt seg døpe. Dette innebærer at klager ikke står i fare for å bli forfulgt som følge av at han har frafalt islam under sitt opphold i Norge.

Idet det ikke er grunnlag for å konstatere at klageren med rette kan frykte forfølgelse ved retur til hjemlandet, er det ikke grunn til å gå nærmere inn på spørsmålet om han i motsatt fall ville være omfattet av flyktningdefinisjonen, jf den såkalte ”sur-place” problemstillingen. I lys av det ovenstående er det heller ikke grunnlag for å konstatere at klager er vernet mot utsendelse etter utlendingsloven § 15 første ledd.”

Sak 4

Behandlet av nemndleder alene. Ikke medhold i sine materielle anførsler, men opphold etter den såkalte 15-måneders-regelen. Ikke sannsynliggjort politisk aktivitet for KDPI i tilstrekkelig omfang. Konvertert i Norge fra islam til kristendommen. Om betydningen av konverteringen i forhold til spørsmålet om asyl uttalte nemnda:

”Nemnda har merket seg opplysningene om at klageren har konvertert til kristendommen, men finner ikke å kunne legge avgjørende vekt på dette. Nemnda legger til grunn at det i utgangspunktet ikke er lov for muslimer å frafalle islam (apostasi) og konvertere til andre religioner, og at apostasi teoretisk kan medføre straff. Ingen kristne er imidlertid dømt for apostasi. Nemnda kjenner til at enkelte prester ble myrdet på 90-tallet. Det er likevel ikke slik at den som konverterer til kristendommen av den grunn blir utsatt for forfølgelse i Iran. Det er flere tusen kristne konvertitter i landet, og mange av disse er medlemmer av aktive kirkesamfunn uten at dette medfører at de får spesielle problemer med myndighetene. De som har vært spesielt utsatt, har i utgangspunktet vært konvertitter som har latt seg ordinere til prester og bedrevet aktiv utadrettet virksomhet med sikte på å omvende muslimer.

Ut fra de omstendigheter som foreligger i denne saken, kan det ikke anses sannsynliggjort at klager vil bli utsatt for forfølgelse ved retur til Iran. Det foreligger ikke forhold som kan tilsi at klageren tar sikte på å utøve aktiv misjonering i hjemlandet på en slik måte at han risikerer forfølgelse eller at han på annen måte vil være en spesielt profilert kristen eller la seg ordinere til prest. Utover dette bemerkes det også at det ikke er noe i denne saken som skiller den fra andre saker der asylsøkere fra Iran har konvertert under oppholdet i Norge, men som har fått avslag på sine søknader om asyl. Det er ikke kjent at noen av de som har blitt returnert, har fått problemer som følge av konverteringen.”

Kan det slutes noe generelt av disse sakene?

- Spørsmål om troverdighet.
- Ingen avgjørelse sier noe om risiko for forfølgelse som følge av konvertering i hjemlandet i og med at det ikke er lagt til grunn at det har skjedd i noen av sakene.
- I alle fire sakene spørsmål om konvertering i Norge.
- Synes å mene at det å konvertere alene ikke innebærer risiko for forfølgelse, det må noe mer til av aktivitet (tre av sakene, i én av sakene ikke tatt stilling, men lagt avgjørende vekt på at det ikke er straff for personer under 15 år).

Lagmannsrettskjennelse Iran – konversjon fra Islam til Jehovas vitner

Borgarting Lagmannsrett har i februar i år (14. februar) avgitt en kjennelse vedrørende konvertering fra Islam til Jehovas vitner. Saken gjaldt en iransk statsborger, som begynte å interessere seg for Jehovas vitner i Iran, og som konverterte i Norge. Saken hadde blitt behandlet i Justisdepartementet som klagesak før opprettelsen av nemnda. Det ble fremsatt begjæring om såkalt midlertidig forføyning med krav om forbud mot uttransportering til Iran. Tema for kravet var om det måtte anses å foreligge rimelig tvil om det forelå forfølgelsesfare etter utlendingsloven § 15 første ledd. Det ble ikke presisert om det var etter første eller annet punktum i denne bestemmelsen. Heller ikke § 16, som gjelder asyl. Lagmannsretten ga ikke medhold. Den uttalte:

- Selve konverteringen i seg selv medfører ikke tilstrekkelig forfølgelsesfare
- Når det gjelder spørsmål om forfølgelsesfare i forbindelse med åpen, utadrettet misjonsvirksomhet, la lagmannsretten til grunn at dette sosialt og kulturelt ikke er akseptabelt i Iran, og forutsatte at de kjærende parter begrenser sin misjoneringsvirksomhet til de foreliggende sosiale og kulturelle rammebetingelser. Under en slik forutsetning fant lagmannsretten at det er relativt lite sannsynlig at de kjærende parter vil være utsatt for forfølgelse fra iranske myndigheter.

Lagmannsretten konkluderte med at det ikke forelå rimelig tvil om at kjærende parter ikke har krav på vern etter § 15 første ledd i utlendingsloven.

Lagmannsretten synes her å gå lenger enn statens anførsler rakk. Av kjennelsen fremgår det at staten anfører at klager i rettsmøte har sagt at han ikke vil misjonere i hjemlandet. Det skulle da være unødvendig for retten å gå inn på spørsmålet om det må forventes at klager tilpasser misjoneringsvirksomhet til de foreliggende sosiale og kulturelle rammebetingelser, dvs. forventninger om tilpasning var ikke nødvendig for lagmannsrettens resultat.

Kommentar om rettskildemessig vekt av kjennelsen: At kjennelsen går lenger enn statens anførsler, gjør at kjennelsen har mindre rettskildemessig vekt i fremtidige saker når det gjelder spørsmål om hva som kan forventes med henhold til misjonering, i og med at å gå inn på dette ikke var nødvendig for resultatet, jf statens anførsler.

At det dreier seg om en kjennelse om midlertidig forføyning, gjør at avgjørelsen har mindre rettskildemessig vekt i fremtidige saker enn om det hadde vært en dom som fastslår om det foreligger risiko for forfølgelse, dvs. stillingtagen til det materielle hovedspørsmål i saken.

Spørsmålsrunden

Prest Jostein Visst spurte Heide Lindsjørn hva slags landkunnskap Utlendingsnemnda bygger på i saker som omhandler konvertitter. Han anser at det vitner om sviktende troverdighet fra nemndas side når de ikke legger til grunn at det å konvertere i Iran er ansett for å være en kriminell handling. Lindsjørn's svar var at en nemndleder behandler alle typer saker. Sekretariatet består av 5 landeksperter som informerer om forholdene i det enkelte land. Det er med andre ord en dialog mellom sekretariat og nemndleder, hvor de går igjennom aktuell landinformasjon.

I en kommentar til Heide Lindsjørn's innledningsforedrag mente Arild Humlen at det er tre forhold som gjør at man er inne på et villspor, og som viser den sterkt nasjonaliserte forståelsen Norge har av konvensjonen:

- I saker der myndighetene avslår med den begrunnelse at søker er utsatt for kriminelle handlinger som hjemlandets myndigheter skal gi beskyttelse mot. Det må her klargjøres at kriminelle handlinger også kan utgjøre forfølgelse i konvensjonens forstand og at Norge må gi beskyttelse der hjemlandets myndigheter ikke klarer dette.
- UDI begrunnet avslaget i en av de nevnte sakene med at søker ikke i sterk nok grad hadde profilert sin jødiske bakgrunn. Men spørsmålet må jo være hvorvidt det er et behov for beskyttelse. Humlen poengterer at konvensjonen ikke har noe aktivitetskrav for at det skal foreligge forfølgelse.
- I saken om en iransk gutt som konverterte til kristendom i Norge, hvor nemnda argumenterer med at "det ikke er straffbart å konvertere før fylte 15 år." Det vil jo kunne foreligge forfølgelse selv om det ikke er straffbart etter loven.

Hans Morten Haugen i Mellomkirkelig råd spurte Heide Lindsjørn hvordan nemnda ser på konvertering som medfører eksklusjon og gjengjeldelsehandlinger fra familien. Lindsjørn's svar var at nemnda ikke har behandlet en slik sak, men man må se på de individuelle forholdene som gjør seg gjeldende i saken.

Johannes Østtveit i Forum 18 ga følgende kommentar til Heide Lindsjørn: Lagmannsretten sa at søker bør la være å utøve sin religion og rette seg etter sosiale normer. Østtveit uttrykte forbauselse over en dom stikk i strid med artikkel 18. Et annet poeng er at nemnda i mange saker stiller seg tvilende til søkers troverdighet, men Østtveit mener derimot at det er nemnda som har et troverdighetsproblem og viste i den forbindelse til Iqbal-saken.

Morten Tjessem i NOAS spurte Einarsen om hvordan han ser på den nasjonalisering av flyktningkonvensjonen som Humlen snakket om. Einarsen's svar var at han synes Lagmannsrettens kjennelse var feilaktig. Man må spørre søker om han ønsker å praktisere sin religion i hjemlandet, og så se på de konsekvenser han kan møte. Det er internasjonalt skrevet mye vedrørende tolkningen av konvensjonen, noe norske myndigheter bør se nærmere på.

Einarsen spurte Lindsjørn om hvordan hun stiller seg til bevisumiddelbarhetsprinsippet. Lindsjørn's svar var at nemnda ikke er noen domstol og at de ikke ser seg avskåret fra å ha samtaler med landrådgiverne etter at klager har forlatt rommet.

Advokat Bente Mostad ga uttrykk for at hun savner en særskilt drøftelse i asylvedtak vedrørende beviskrav og utlendingslovens §15, spesielt med tanke på at det i forarbeidene fremgår at det ikke trenger å være sannsynlighetsovervekt. Lindsjørn's svar er at sannsynlighetsvurderingen er vanskelig, særlig siden det er faktaspørsmål som skal vurderes. Det vil være klagers troverdighet som vurderes opp mot den landkunnskap som nemnda innehar. Hun skal ta innspillet med seg tilbake og se hvordan §15-vurderingen kommer til uttrykk i vedtakene.

En kommentar fra Magerøy til Lindsjørn vedrørende en sak om konvertering fra islam til kristendom i Iran: Der opplyste klager at han hadde konvertert ved en spesiell kirke i Iran. Utlendingsnemnda undersøkte dette med en prest tilknyttet kirken, men presten kunne ikke verifisere klagers påstand, tvert imot sa han at ingen iranere har mulighet til å konvertere ved deres kirke. Men hva skulle han ha sagt? Presten ville uansett ikke kunne fortalt sannheten dersom konversjon faktisk hadde funnet sted ved kirken.

ⁱ For ytterligere belysning viser vi til Terje Einarsens *Retten til vern som flyktning* (Cicero Publisher, Bergen 2000). Einarsen kommer her også inn på vurderingen av særskilte grupper. Han viser blant annet til saken *Vest-Tyskland v. Ahmadier* (1987). Denne

”gjaldt to pakistanske borgere som søkte asyl på grunnlag av at de som Ahmadi-troende var forfulgt i Pakistan. I Pakistan er det forbudt for Ahmadier å reise til Mekka på pilegrimsferd, å sette opp moskéer, å kalle seg muslimer samt andre restriksjoner knyttet til religionsutøvelsen. Underretten fant at restriksjonene ikke var alvorlige nok til å være forfølgelse. Den føderale forfatningsdomstolen la til grunn at forfølgelse på religiøst grunnlag kunne være politisk forfølgelse etter grunnloven (GG art. 16). Privat religiøs praksis så vel som samkvem med andre i ens religiøse fellesskap ble av retten ansett essensielt for den grunnleggende religiøse eksistens. Inngrep i denne kjernen ville være forfølgelse, i alle fall hvis disse besto i trusler mot liv, helse eller personlig frihet. Men mindre krenkelses i form av restriksjoner på offentlig religiøs praksis eller bruk av symboler, ble av retten ikke ansett som forfølgelse. Dersom det foreligger religiøs forfølgelse, har alle medlemmer rett til asyl dersom medlemskapet er straffbart. Ellers har bare de som har gjort noe ulovlig, rett til asyl. Domstolen fant at underretten ikke hadde tatt disse prinsippene i betraktning, og opphevet de lavere retters beslutning og viste saken tilbake til ny behandling.”

Vedrørende konvertitter skriver Einarsen:

”En viktig og utsatt gruppe er *konvertitter* (personer som er gått over fra en religion til en annen) og andre «frafalne» fra den rette tro. Å skifte tro eller overbevisning er en menneskerett som skal respekteres, men erfaringen viser at slike handlinger kan bli sidestilt med forræderi og gi grunnlag for hard forfølgelse – særlig i land med en nær kobling mellom stat og religion, som i visse fundamentalistiske, typisk islamsk, orienterte samfunn i våre dager. Forfølgelsen kan skje ved myndighetene, men en annen teknikk makthaverne kan benytte seg av i forfølgelsen av konvertitter kan være å gjøre det klart at de ikke har statens beskyttelse mot mobben eller grupperinger som ser det som en religiøs oppgave å straffe de frafalne og/eller deres familier.”

”Selv om de konkrete straffene for å inneha en bestemt overbevisning eller for å utføre dertil hørende handlinger kanskje ikke er så alvorlige, isolert sett, vil det likevel kunne dreie seg om en alvorlig krenkelse av menneskeverdet dersom individet i realiteten blir varig avskåret fra å leve ut sin tro eller overbevisning på en meningsfylt måte, sågar i eget hjem av frykt for angivere eller husundersøkelser.”